

*criminally liable behavior of persons with special obligations which manifests itself in their non-interference with an occurring environmentally hazardous situation and their non-application of measures to counteract the development of such a situation and prevent its dangerous consequences.*

*The author offers his own classification of crimes under study which will facilitate their comprehensive research with a view to further improving the relevant criminal law provisions and the practice of their application.*

**Key words:** *environmental safety crimes committed by omission, connivance in environmentally hazardous activities, environmental protection under criminal law, state environmental policy of Ukraine, national security of Ukraine, constituent elements of crime, classification under criminal law, criminal law provisions, criminal liability, criminology.*

**DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-607-617**

УДК 343.2+340.13+007.51+165.12

**В. Н. КУБАЛЬСЬКИЙ,**  
кандидат юридичних наук, доцент\*  
ORCID: 0000-0001-6127-5786

### **КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЕКОНОМІЧНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ<sup>1</sup>**

*У статті досліджується сутність поняття та явища «економічний суверенітет». Проаналізовано особливості загроз економічному суверенітету України в умовах збройної агресії рф. Економічний суверенітет розглядається як самостійний об'єкт кримінально-правової охорони. Визначено систему норм Особливої частини КК, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання на економічний суверенітет України.*

**Ключові слова:** *економічний суверенітет, збройна агресія рф, національна безпека, економічна безпека, кримінально-правова охорона, кримінальна відповідальність.*

#### **Kubalskiy Vladyslav. Criminal legal protection of Ukraine's economic sovereignty in the context of the armed aggression of the russian federation**

*The article examines the essence of the concept and phenomenon of «economic sovereignty». The author analyzes the peculiarities of threats to Ukraine's economic sovereignty in the context of russia's armed aggression. Economic sovereignty is considered as an independent object of criminal law protection. The system of provisions of the Special Part of the Criminal Code, which provide for criminal liability for encroachment on the economic sovereignty of Ukraine, is defined.*

**Key words:** *economic sovereignty, armed aggression of the russian federation, national security, economic security, criminal legal protection, criminal liability.*

**Вступ.** Цілком слушною є думка науковців про те, що політична незалежність без економічної незалежності не дає повного суверенітету. Академік НАН України Б. М. Данилишин підкреслює, що «війна проти зовнішнього агресора – це завжди боротьба за політичну і економічну незалежність країни<sup>1</sup>. Одна зі стратегічних цілей держави в сучасному глобалізованому світі – просування та захист національних економічних інтересів. Це важлива складова національної безпеки. Інакше держава приречена на перманентну бідність, що створює загрозу втрати суверенітету та території.

Аналогічні погляди висловлюють й інші вітчизняні дослідники. Так, Ю. В. Котик констатує: «Розуміння національної безпеки України як комплексу взаємопов'язаних складових дає змогу винести на порядок денний її

\* **Kubalskiy Vladyslav**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Docent

економічний вимір як один із головних з-поміж інших: воєнного, енергетичного, інформаційного, демографічного та консолідуючого – політичного»<sup>2</sup>. З усього комплексу загроз національній безпеці сучасних держав найбільшу небезпеку, на думку І. В. Яковюк і А. Ю. Туренко, становлять економічна і військова складові, оскільки саме вони набувають найбільшого значення для забезпечення суверенітету держави<sup>3</sup>.

**Стан дослідження.** Кримінально-правовій охороні економічного суверенітету не приділялась належна увага українськими вченими-криміналістами. Певний інтерес до зазначеної проблематики викликала поява після повномасштабного вторгнення РФ в Україну новел кримінального законодавства, спрямованих на посилення кримінально-правової охорони економічного суверенітету України (ч. 4 ст. 111<sup>1</sup>, ст. 111<sup>2</sup> Кримінального кодексу України (далі – КК)). О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, М. І. Хавронюк та інші вчені у своїх працях приділили значну увагу аналізу цих норм. А. С. Климосюк, О. А. Чуваков, Р. Л. Чорний та інші вчені досліджували злочини, що заподіюють шкоду національній безпеці (безпеці держави) в економічній сфері. Проблеми економічного суверенітету приділяли значну увагу українські вчені-економісти.

**Постановка проблеми дослідження.** В умовах збройної агресії Росії проти України перед державою постали нові виклики й загрози, пов'язані з необхідністю удосконалити охорону економічного суверенітету України кримінально-правовими засобами. До початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України економічний суверенітет та економічна безпека виявились найслабшими складовими національної безпеки за рівнем кримінально-правової охорони.

Поза увагою українського законодавця не залишились проблеми посилення кримінально-правової охорони економічного суверенітету України (ч. 4 ст. 111<sup>1</sup>, ст. 111<sup>2</sup> КК). Ухвалені закони спрямовані, зокрема, на удосконалення кримінально-правової охорони державного суверенітету в економічній сфері – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 3 березня 2022 р. № 2108-ІХ та «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 14 квітня 2022 р. № 2198-ІХ. Кримінально-правові новели, які містять ч. 4 ст. 111<sup>1</sup> і ст. 111<sup>2</sup> КК, сприяють посиленню охорони економічного суверенітету кримінально-правовими засобами.

Крім того, слід згадати про Закон України від 3 березня 2022 р. № 2113-ІХ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану». Цей Закон ухвалений з метою забезпечення максимального та справедливого покарання тих громадян України, які в умо-

вах воєнного стану вчиняють діяння, зокрема, на шкоду економічній безпеці України, що полягає в допомозі іноземній державі, іноземній організації чи їхнім представникам у проведенні підривної діяльності проти України.

**Метою дослідження** є визначення сутності економічного суверенітету як об'єкта кримінально-правової охорони та системи норм, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання на економічний суверенітет України.

**Виклад основного матеріалу.** Будь-яку сучасну збройну агресію однієї держави проти іншої зазвичай супроводжує пропаганда, кібертерористичні акти, торговельно-економічний тиск тощо. В. В. Остроухов і О. А. Штоквиш звертають увагу на те, що «акції суто військового характеру виступають як похідні стосовно таких заходів, як торгова війна, економічна експансія, економічна інтервенція. ... Способів є чимало. Це і різноманітні обмежувальні заходи, як, наприклад, економічна блокада, і використання методів запозичених із арсеналу спецслужб (промислового шпигунства і вчинення диверсій). Широкого застосування набувають і суто економічні методи підриву: фінансові махінації, таємні оборудки, в результаті яких противній стороні завдається щонайбільших збитків»<sup>4</sup>.

З положень частини першої ст. 17 Конституції України випливає, що, зокрема, забезпечення економічної безпеки України належить до однієї з найважливіших функцій держави, справи всього Українського народу. Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021 схвалено Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 р. У абз. 2 п. 2 розділу 1 Стратегії підкреслюється, що «важливе місце в безпековому напрямі мають виклики, пов'язані із збройною агресією РФ та тимчасовою окупацією частини території України. Руйнування економіки України є свідомою і цілеспрямованою дією Російської Федерації та одним з методів гібридної війни, оскільки зруйнована економіка продукує незадоволеність владою, трудову міграцію, соціальну напруженість у суспільстві та підриває довіру до влади. При цьому широко використовуються економічні інструменти впливу, до яких, зокрема, належать санкції щодо українських товарів і послуг та використання впливу на інші держави з метою прийняття рішень, що суперечать основним національним економічним інтересам України»<sup>5</sup>.

М. В. Савчин у своїй монографії слушно зазначає, що «економічні війни твердо ввійшли в арсенал підривної діяльності проти держав, які розглядають як потенційних суперників на світовому ринку, або для зниження обороноздатності держав, які розглядаються в екзистенційному, майже за Карлом Шміттом, сенсі як ворог. ... існують потенційні асиметричні загрози на національну економічну систему, кінцевим об'єктом якої слугуватиме саме державний суверенітет і спроможність держави самостійно впроваджувати власні рішення»<sup>6</sup>. А. В. Майснер обґрунтовано доводить, що економічна агресія є самостійною складовою міжнародного злочину агресії<sup>7</sup>.

На думку О. В. Гаврилюка, «економічний суверенітет є стрижнем суверенної рівності держав, одним з основних принципів міжнародного права. Він означає самостійність держави у здійсненні суверенних прерогатив економічного змісту у взаєминах з іншими державами. ... Категорія «економічний суверенітет» є міждисциплінарною, оскільки містить політекономічний, політологічний і юридичний аспекти»<sup>8</sup>. Зміст економічного суверенітету держави може охоплювати: податковий суверенітет, митний, торговельний, монетарний (валютний) суверенітет та ін.<sup>9</sup>

Поняття економічного суверенітету значною мірою збігається з поняттям економічної безпеки. По суті, йдеться про один і той самий предмет, але він розглядається в різних ракурсах: про економічний суверенітет ми говоримо як про складову державного суверенітету (суверенітету держави), а про економічну безпеку – як складову національної безпеки<sup>10</sup>. Аналізуючи зміст розглядуваних понять, варто наголосити на тому, що економічний суверенітет та економічна безпека – поняття не тотожні. В економічній науці не існує однозначного розуміння цих понять.

Надзвичайно важливою складовою політики національної безпеки є економічна безпека, яка покликана забезпечити суверенітет держави в економічній сфері, незалежність, конкурентоспроможність, стабільність, здатність національної економіки до розвитку, а також до відродження в умовах економічної та фінансової кризи<sup>11</sup>. Економічна безпека держави, на яку впливає стан економічної злочинності, має вагоме значення як у забезпеченні державної безпеки, так і в забезпеченні її територіальної цілісності та суверенітету<sup>12</sup>. Геополітичні наслідки: дестабілізація економічної системи призводить до неможливості виконання державою окремих функцій, зокрема безпекової, та є, як наслідок, причиною втрати суверенітету або територіальної цілісності держави<sup>13</sup>. Окрім того, слід враховувати, що в умовах збройної агресії РФ проти України посягання на економічний суверенітет підривають здатність України протистояти повномасштабному збройному вторгненню держави-агресора.

Політичні наслідки, у свою чергу, визначають сукупність геополітичних наслідків, зокрема, економічна злочинність знижує потенціал держави щодо захисту свого суверенітету та цілісності. Становлення олігархічних структур в окремих регіонах може призвести до сепаратизму і, як наслідок, окупації державних територій<sup>14</sup>. Як відомо, наявний вплив потужних транснаціональних корпорацій і фінансово-промислових груп на економічний і суспільно-політичний розвиток держав, який становить загрозу економічному суверенітету.

Українські вчені-правознавці слушно звертають увагу на те, що «економічна безпека є важливим елементом державності, умовою забезпечення її суверенітету»<sup>15</sup>. В різних джерелах економічний суверенітет характеризується через економіко-правові поняття економічної безпеки, економічної незалежності, економічного статусу<sup>16</sup>. У монографії «Економічний суверенітет

Україні» (2015 р.), яка підготовлена українськими вченими-економістами, зазначається, що економічний суверенітет як частина державного суверенітету складається з: фінансової самостійності; продовольчої самозабезпеченості; технологічної самостійності; енергетичної незалежності; зовнішньоекономічної незалежності; інтелектуальної достатності; демографічної стабілізації<sup>17</sup>.

К. В. Єфремова підкреслює, що «в основі економічного суверенітету держави лежить її економічна самостійність, що базується на економічній самодостатності. ... Одним із головних чинників збереження економічного суверенітету виступає ефективний фінансовий механізм держави, який спроможний забезпечити фінансовими ресурсами потреби як суспільства в цілому, так і економічний розвиток»<sup>18</sup>. Очевидно, що слід погодитись з висловленою думкою.

Р. Л. Чорний слушно звертає увагу на те, що «однією з найскладніших проблем особливої частини кримінального права є визначення кола суспільно небезпечних діянь, що заподіюють шкоду безпеці держави в економічній сфері. Основними напрямками державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері є забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності. Отже, в економічній сфері безпека держави передбачає захищеність її життєво важливих інтересів у сфері податково-бюджетної політики. З огляду на специфіку об'єкта складів злочинів, передбачених статтями 199, 210, 211, 212, 216 і ст. 222 КК України, спірним є їх віднесення до розділу VII «Злочини у сфері господарської діяльності»<sup>19</sup>.

Професор О. М. Костенко виділяє групу норм «системи кримінально-правової охорони державного суверенітету», які охороняють державний суверенітет від діянь, що його ослаблюють. Такі дії передбачено у статтях 111, 112, 113, 114, 199, 210, 211, 212, 233, 328, 329, 330, 338, 342, 344, 346, 349, 351, 353 та деяких інших статтях КК України<sup>20</sup>. Серед наведених кримінально-протиправних посягань привертають увагу діяння, передбачені статтями 111, 113, 199, 210, 211, 212, 233 КК України, які можуть заподіювати шкоду економічному суверенітету держави.

Об'єктивна сторона державної зради, як відомо, характеризується широким спектром суспільно небезпечних діянь, які заподіюють істотну шкоду інтересам України, її безпеці. Державна зрада – це діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України (ст. 111 КК України). Відтак, діяння, вчинене громадянином України на шкоду економічній безпеці України, яке полягає у допомозі іноземній державі, іноземній організації чи їхнім представникам у проведенні підривної діяльності проти України, визнається державною зрадою.

Загальна форма державної зради полягає у наданні громадянином України допомоги іноземній державі, іноземній організації чи їхнім пред-

ставникам у проведенні підривної діяльності проти України. Верховний Суд у постанові від 6 грудня 2021 р. констатував, що в контексті положень ст. 111 КК України підривною діяльністю є дії іноземних держав, іноземних організацій або їх представників, спрямовані на підрив основ національної безпеки України та завдання істотної шкоди суверенітету, територіальній цілісності, недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України<sup>21</sup>. А. М. Ришелок під підривною визнає будь-яку діяльність, пов'язану, зокрема, з ужиттям заходів щодо посилення економічної залежності України від інших держав (ініціювання розірвання торговельних зв'язків України з іншими державами, підписання від імені України явно економічно невигідних для неї зовнішньоекономічних контрактів, вчинення диверсій у формі дій, спрямованих на зруйнування об'єктів, які мають велике народногосподарське значення тощо)<sup>22</sup>.

Колабораційна діяльність (ст. 111<sup>1</sup> КК України) як кримінальне правопорушення посягає на державний суверенітет. Р. О. Мовчан обгрунтовано виділяє економічний (господарський) колабораціонізм: різноманітні форми економічної співпраці з державою-агресором, незаконними збройними (військовими) формуваннями та органами влади (ч. 4 ст. 111<sup>1</sup> КК)<sup>23</sup>. Ю. Ю. Коломієць слушно зазначає, що державна зрада (ст. 111 КК України) є проявом усіх видів колабораціонізму; колабораційна діяльність (ст. 111<sup>1</sup> КК України) є проявом побутового, адміністративного, економічного, політичного колабораціонізму; пособництво державі-агресору (ст. 111<sup>1</sup> КК України) є проявом економічного та політичного колабораціонізму<sup>24</sup>.

Вчені-правознавці констатують появу явища економічного тероризму. Терористичні акти в певних випадках можуть ослаблювати економічний суверенітет держави. Слід визнати обгрунтованою думку С. С. Мірошніченка про те, що «економічний тероризм є складним явищем, що є складовою явища тероризму загалом, але має власну кінцеву мету, пов'язану з дестабілізацією і порушенням стабільного функціонування економіки держави та/або груп держав»<sup>25</sup>. Необхідно констатувати істотну загрозу економічній безпеці та економічному суверенітету держави внаслідок кібертерористичних атак з боку РФ, спрямованих на інформаційні мережі державних структур і приватних компаній.

Заслуговує на увагу зарубіжний досвід нормотворення у досліджуваній сфері. КК Фінляндської Республіки містить спеціальну норму, яка передбачає відповідальність за різноманітні посягання на державний суверенітет. Так, глава 12 «Злочини, пов'язані з державною зрадою» (578/1995) КК Фінляндської Республіки містить секцію 1 «Посягання на суверенітет Фінляндії» (578/1997), яка викладена у такій редакції: «Особа, яка шляхом насильства чи погрози насильством або військового чи економічного тиску або підтримки з боку іноземної держави з метою 1) підпорядкування Фінляндії або частини Фінляндії владі іноземної держави, 2) відокремлення частини Фінляндії від решти території, або 3) іншого обмеження сувереніте-

ту Фінляндії у порівняно серйозний спосіб, вчиняє дії, які створюють небезпеку досягнення зазначеної мети, – карається за посягання на суверенітет Фінляндії позбавленням волі на строк від одного до десяти років»<sup>26</sup>.

Перед вітчизняною кримінально-правовою доктриною та законодавцем постає завдання удосконалити охорону економічного суверенітету України. Привертають увагу положення ст. 89 «Диверсія» КК Латвійської Республіки, яка викладена у такій редакції: «Особа, яка вчиняє будь-яку дію або бездіяльність, спрямовану на підрив фінансової системи, промислового, транспортного, сільськогосподарського, торговельного або іншого сектору економіки або на підрив діяльності установ чи організацій з метою заподіяння шкоди Латвійській Республіці, – карається позбавленням волі від 5 до 12 років з конфіскацією майна або без такої»<sup>27</sup>. Зазначена диспозиція, виходячи з необхідності врахування сучасних форм посягань на економічний суверенітет, видається більш досконалою порівняно з передбаченою ст. 113 «Диверсія» КК України.

**Висновки.** Законодавство України про кримінальну відповідальність у цілому враховує сучасний характер загроз і викликів економічному суверенітету. Кримінально-правова охорона економічного суверенітету України здійснюється на підставі норм КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення відповідних посягань. Як свідчить проведений аналіз норм Особливої частини КК, до таких діянь у певних випадках можуть належати такі кримінальні правопорушення: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110<sup>2</sup>); державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду, зокрема, економічній безпеці України (ст. 111); колабораційна діяльність у сфері економіки, а саме: передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4 ст. 111<sup>1</sup>); пособництво державі-агресору (ст. 111<sup>2</sup>); диверсія (ст. 113); шпигунство (ст. 114); перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114<sup>1</sup>); кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, передбачені статтями 199, 210, 211, 212, 233 (розділ VII Особливої частини КК України); терористичний акт (ст. 258); створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258<sup>3</sup>); фінансування тероризму (ст. 258<sup>5</sup>); створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260); несанкціоноване втручання в роботу інформаційних

(автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж (ст. 361); планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437), застосування зброї масового знищення (ст. 439), найманство (ст. 447) та інші кримінально-протиправні посягання. При цьому слід враховувати, що в умовах збройної агресії РФ проти України посягання на економічний суверенітет підривають здатність України протистояти повномасштабному вторгненню держави-агресора.

1. Данилишин Б. М. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/> (дата звернення: 22.12.2023). 2. Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 49. 3. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Економічна безпека України як передумова забезпечення її суверенітету. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 10. 4. Соціально-правові основи інформаційної безпеки: навчальний посібник / за ред. В. В. Остроухова. Київ, 2007. С. 85–86. 5. Стратегія економічної безпеки на період до 2025 р., затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (дата звернення: 22.12.2023). 6. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури: монографія / за ред. проф. М. В. Савчина. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 103–104. 7. Майснер А. В. Міжнародний злочин «агресія» в сучасній доктрині міжнародного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2018. С. 9. 8. Звіт про науково-дослідну роботу «Зовнішньополітичний і цивілізаційно-ціннісний вимір національного суверенітету України». Київ: ІСЕМВ НАН України, 2010. С. 143. 9. Turenko A. Yu. Components of the economic sovereignty of the state. *Law and Innovations*. 2021. № 1 (33). Р. 86. 10. Економічний суверенітет держави та напрями його правового забезпечення: монографія / за ред. О. О. Ашуркова; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк: Юго-Восток, 2012. С. 13. 11. Байдін Ю. В. Державний суверенітет і його межі в умовах європейської інтеграції (питання теорії): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2012. С. 82–83. 12. Дикий А. П. Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України: дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.01. Львів, 2023. С. 127. 13. Там само. С. 128. 14. Там само. С. 145. 15. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Названа праця. С. 11. 16. Економічний суверенітет держави та напрями його правового забезпечення: монографія / за ред. О. О. Ашуркова; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк: Юго-Восток, 2012. С. 18. 17. Економічний суверенітет України: монографія / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко, В. М. Костюченко та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі та Т. М. Мельник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. С. 26. 18. Єфремова К. В. Детермінанти впливу на економічний суверенітет у воєнний та повоєнний період. *Право та інновації*. 2022. № 4 (40). С. 8. 19. Чорний Р. Л. Злочини проти основ національної безпеки за кримінальним правом України: монографія. Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2018. С. 475. 20. Правове забезпечення державного суверенітету України: монографія / Ю. С. Шемшученко, В. М. Шаповал, І. О. Кресіна та ін. / за заг. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2011. С. 235. 21. Постанова Верховного Суду від 6 грудня 2021 р. у справі № 756/4855/17 (продовження № 51-7121км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101873632> (дата звернення: 22.12.2023). 22. Науково-

практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ: ВД «Дакор», 2019. С. 337. 23. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. С. 39. 24. Коломієць Ю. Ю. Колабораційна діяльність: співвідношення із суміжними складами злочинів. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 21 липня 2023 р.). Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. С. 100. 25. Мірошниченко С. С. Економічний тероризм – складова частина міжнародної терористичної загрози. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 502. 26. КК Фінляндської Республіки. URL: [https://legislationline.org/sites/default/files/documents/a4/Finland\\_CC\\_1889\\_am2015\\_en.pdf](https://legislationline.org/sites/default/files/documents/a4/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf) (дата звернення: 24.12.2023). 27. КК Латвійської Республіки. URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/Criminal%20Code%20of%20Latvia.pdf> (дата звернення: 24.12.2023).

### References

1. Danylyshyn B.M. Yak derzhava mozhe pidtrymaty biznes v umovakh viiny. *Ekonomichna pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/> (data zvernennia: 22.12.2023) [ukr]. 2. Kotykyu V.V. Natsionalna bezpeka Ukrainy: ekonomichnyi vymir. *Politychne zhyttia*. 2022. № 1. S. 49 [ukr]. 3. Yakoviuk I. V., Turenko Iu. Ekonomichna bezpeka Ukrainy yak peredumova zabezpechennia yii suverenitetu. *Problemy zakonnosti*. 2021. Vyp. 154. S. 10 [ukr]. 4. Sotsialno-pravovi osnovy informatsiinoi bezpeky. Navchalnyi posibnyk. Za red. V. V. Ostroukhova. Kyiv, 2007. S. 85–86 [ukr]. 5. Stratehiia ekonomichnoi bezpeky na period do 2025 r., zatverdzhena Ukazom Prezidenta Ukrainy vid 11 serpnia 2021 roku № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (data zvernennia: 22.12.2023) [ukr]. 6. Pravove rehuliuвання ekonomichnoi systemy: instytutsii, pravyla, protsedury: monohrafiia / za red. prof. M. V. Savchyna. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021. S. 103–104 [ukr]. 7. Maisner A. V. Mizhnarodnyi zlochin «ahresiiia» v suchasni doktryni mizhnarodnoho prava: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.11. Kyiv, 2018. S. 9 [ukr]. 8. Zvit pro naukovo-doslidnu robotu «Zovnishnopolitychnyi i tsyvilizatsiino-tsinnisnyi vymir natsionalnoho suverenitetu Ukrainy». Kyiv: ISEMV NAN Ukrainy, 2010. S. 143 [ukr]. 9. Turenko A. Yu. Components of the economic sovereignty of the state. *Law and Innovations*. 2021. № 1 (33). R. 86. 10. Ekonomichnyi suverenitet derzhavy ta napriamy yoho pravovoho zabezpechennia: monohrafiia / za red. O. O. Ashurkova; NAN Ukrainy, In-t ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Donetsk: Yuho-Vostok, 2012. S. 13 [ukr]. 11. Baidin Yu.V. Derzhavnyi suverenitet i yoho mezhi v umovakh yevropeiskoi intehratsii (pytannia teorii): dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Kharkiv, 2012. S. 82–83 [ukr]. 12. Dykyi A. P. Derzhavna polityka zapobihannia ta protydyi ekonomichni zlochyynosti v systemi harantuvannia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: dys. ... d-ra ekon. nauk: 21.04.01. Lviv, 2023. S. 127 [ukr]. 13. Dykyi A. P. Vkaz. pratsia. S. 128 [ukr]. 14. Dykyi A. P. S.145 [ukr]. 15. Yakoviuk I. V., Turenko A. Iu. Vkaz. pratsia. S. 11 [ukr]. 16. Ekonomichnyi suverenitet derzhavy ta napriamy yoho pravovoho zabezpechennia: monohrafiia / za red. O. O. Ashurkova; NAN Ukrainy, In-t ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Donetsk: Yuho-Vostok, 2012. S. 18 [ukr]. 17. Ekonomichnyi suverenitet Ukrainy: monohrafiia / A. A. Mazaraki, T. M. Melnyk, V. V. Yukhymenko, V. M. Kostyuchenko ta in.; za zah. red. A. A. Mazaraki ta T. M. Melnyk. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2015. S. 26 [ukr]. 18. Yefremova K. V. Determinanty vplyvu na ekonomichnyi suverenitet u voiennyi ta povoiennyi chas. *Pravo ta innovatsii*. 2022. № 4

(40). S. 8 [ukr]. DOI 10.37772/2518-1718-2022-4(40)-1 19. Chorniy R. L. Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky za kryminalnym pravom Ukrainy: monohrafiia. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi un-t upravlinnia ta prava, 2018. S. 475 [ukr]. 20. Pravove zabezpechennia derzhavnoho suverenitetu Ukrainy: Monohrafiia / Yu. S. Shemshuchenko, V. M. Shapoval, I. O. Kresina ta in. / Za zah. red. akad. NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2011. S. 235 [ukr]. 21. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 6 hrudnia 2021 r. u spravi № 756/4855/17 (provadzhenia № 51-7121km18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101873632> (data zvernennia: 22.12.2023) [ukr]. 22. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku; za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 11-te vyd., pererobl. ta dopov. Kyiv: VD «Dakor», 2019. S. 337 [ukr]. 23. Movchan R. O. «Voieni» novely Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy: monohrafiia. Kyiv: Norma prava, 2022. S. 39 [ukr]. 24. Kolomiets Yu. Iu. Kolaboratsiina diialnist: spivvidnoshennia iz sumizhnymy skladamy zlochyniv. *Aktualni pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii, dokumentuvannia ta rozsliduvannia kolaboratsionizmu*: materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 21 lypnia 2023 r.). Odesa: Vydavnytstvo «Iurydyka», 2023. S. 100 [ukr]. 25. Miroshnychenko S. S. Ekonomichniy teroryzm – skladova chastyna mizhnarodnoi terorystychnoi zahrozy. *Iurydychna nauka*. 2020. № 2 (104). S. 502 [ukr]. 26. KK Finliandskoi Respubliki. URL: [https://legislationline.org/sites/default/files/documents/a4/Finland\\_CC\\_1889\\_am2015\\_en.pdf](https://legislationline.org/sites/default/files/documents/a4/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf) (data zvernennia: 24.12.2023). 27. KK Latviiskoi Respubliki. URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/Criminal%20Code%20of%20Latvia.pdf> (data zvernennia: 22.12.2023).

#### **Kubalskiy Vladyslav. Criminal legal protection of Ukraine's economic sovereignty in the context of the armed aggression of the Russian Federation**

**Introduction.** *At the beginning of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, economic sovereignty and economic security were the weakest components of national security in terms of criminal law protection. After the full-scale armed invasion of Ukraine by Russia, the Ukrainian legislator did not ignore the problems of strengthening the criminal legal protection of Ukraine's economic sovereignty (part 4 of Article 111<sup>1</sup>, Article 111<sup>2</sup> of the Criminal Code).*

*The aim of the article. This research is aimed is to define the essence of economic sovereignty as an object of criminal law protection and the system of norms that provide for criminal liability for encroachment on the economic sovereignty of Ukraine.*

**Results.** *Ukrainian criminal law generally takes into account the current nature of threats and challenges to economic sovereignty. Criminal legal protection of Ukraine's economic sovereignty is carried out on the basis of the provisions of the Criminal Code of Ukraine which provide for criminal liability for committing the relevant offenses. According to the analysis of the provisions of the Special Part of the Criminal Code, in certain cases, these acts may include the following criminal offenses: actions aimed at violent change or overthrow of the constitutional order or seizure of state power (Article 109); encroachment on the territorial integrity and inviolability of Ukraine (Article 110); financing of actions committed with the aim of violent change or overthrow of the constitutional order or seizure of state power; change of the boundaries of the territory or state border of Ukraine (Art. 110-2); high treason, i.e. an act intentionally committed by a citizen of Ukraine to the detriment, in particular, of the economic security of Ukraine (Art. 111); collaboration activities in the economic*

*sphere, namely: transfer of material resources to illegal armed or paramilitary groups established in the temporarily occupied territory and/or armed or paramilitary groups of the aggressor state, and/or conducting economic activities in cooperation with the aggressor state, illegal authorities established in the temporarily occupied territory, including the occupation administration of the aggressor state (part 4 of Art. 111<sup>1</sup>); aiding and abetting the aggressor state (Art. 111<sup>2</sup>); sabotage (Art. 113); espionage (Art. 114); obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations (Art. 114<sup>1</sup>); criminal offenses in the field of economic activity under Articles 199, 210, 211, 212, 233 (Section VII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine); terrorist act (Art. 258); creation of a terrorist group or terrorist organization (Art. 258<sup>3</sup>); financing of terrorism (258<sup>3</sup>); creation of paramilitary or armed formations not provided for by law (Art. 260); unauthorized interference with the operation of information (automated), electronic communication, information and communication systems, electronic communication networks (Art. 361); planning, preparation, initiation and conduct of an aggressive war (Art. 437), use of weapons of mass destruction (Art. 439), mercenarism (Art. 447) and other criminal offenses. It should be borne in mind that in the context of Russia's armed aggression against Ukraine, encroachments on economic sovereignty undermine Ukraine's ability to withstand a full-scale invasion by the aggressor state.*

**Conclusions.** *Ukrainian criminal law generally takes into account the current nature of threats and challenges to economic sovereignty. At the same time, it should be taken into account that in the conditions of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, encroachments on economic sovereignty undermine Ukraine's ability to resist a full-scale invasion of the aggressor state.*

**Key words:** *economic sovereignty, armed aggression of the Russian Federation, national security, economic security, criminal legal protection, criminal liability.*